

Motion till riksdagen 2025/26:3436

av Jan Riise m.fl. (MP)

Politik för romer

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att öka romers inkludering och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att tillsätta en oberoende sanningskommission som kan ge romer och resande upprättelse och återställa förtroendet för svenska myndigheter och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att bekämpa antiziganism och diskriminering och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att följa upp de satsningar som gjorts avseende utbildning och andra projekt för den romska minoriteten och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att inrätta ett nationellt centrum för romska frågor och tillkännager detta för regeringen.

Motivering

Romer är en av Sveriges fem nationella minoriteter. Romerna är en folkgrupp som historiskt har tvingats till migration mellan olika länder, ofta som en följd av diskriminering, förföljelse och exkludering från majoritetssamhällen. Denna påtvingade rörelse har påverkat både deras livsvillkor och möjligheter att bevara och utveckla sin kultur, språk och samhällsstruktur. I nutid utsätts fortfarande romer för mängder av

fördomar och diskriminering som leder till att många romer inte får samma möjligheter som andra i det svenska samhället.

Sverige är skyldigt både genom nationell rätt och folkrätt att vidta åtgärder för att bevara, skydda och utveckla de särskilda rättigheter som tillhör den romska minoriteten. Trots detta har den svenska staten återkommande kritiserats för att inte leva upp till sina folkrättsliga förpliktelser gentemot minoritetsrätten. Sverige har också fått kritik av FN för att romer än idag utsätts för diskriminering på offentliga platser, och Sverige har uppmanats att vidta kraftfulla åtgärder för att komma tillrätta med den utbredda diskrimineringen av romer. Bland romer är även språkfrågan viktig och det saknas idag ett arbete inom skola, utbildning och äldreomsorg för att romani chib ska ha förutsättningar att leva.

Miljöpartiet står upp för romers rättigheter och har under lång tid drivit på för högre ambitioner i minoritetspolitiken och gör det fortsatt. Vi har bland annat gjort stora satsningar på de nationella minoriteternas språk och kultur, men mer måste göras för att synliggöra och främja den särskilda kultur som tillhör romer, stärka deras egenmakt och revitalisera språket romani chib.

Öka romers inkludering

Den långsiktiga strategin för romsk inkludering antogs 2012 med det övergripande målet att den rom som fyller 20 år 2032 ska ha likvärdiga möjligheter i livet som den som är icke-rom. Strategin har två särskilt utpekade verksamhetsområden, utbildning och social omsorg. Det innebär att de utbildningsklyftor som skapas av utanförskap ska elimineras, samt att den romska gruppen ska ges tillgång till förskola och äldreomsorg på modersmålet. Tillgången på utbildade modersmållärare varierar stort runt om i Sverige; därför måste arbetet för att säkra tillgången till språklärare fortsätta. Alla barn i Sverige har enligt barnkonventionen rätt att tillägna sig kunskaper i svenska samtidigt som de ska ha goda förutsättningar att utveckla sitt modersmål. Strategin för romsk inkludering måste ges långsiktig och tillräcklig finansiering.

Som en del av strategin för romsk inkludering har projekt med brobyggare genomförts som har varit uppskattade från olika parter. Som en del av den tidigare satsningen på nationella minoriteter hade Statens skolverk och Socialstyrelsen i uppdrag att ta fram lämpliga utbildningar och göra dem tillgängliga för personer med romsk språk- och kulturkompetens för arbete inom förskola, förskoleklass, skola, fritidshem, vuxenutbildning och socialtjänst eller hälso- och sjukvård. Utbildningen i sin helhet

avsåg att bidra till romsk inkludering i enlighet med den dåvarande regeringens strategi. Miljöpartiet vill betona vikten av att detta uppdrag följs upp, inte minst med avseende på betydelsen av långsiktighet.

För att öka romers inkludering är främjandet av romskt föreningsliv en viktig del. I Sverige finns ett stort antal organisationer och föreningar som på olika sätt representerar romer och romers intressen, till exempel för att motverka antiziganism och stärka romers sociala och politiska rättigheter. Samtidigt saknas en central struktur och resursbristen är stor. Vi vill stärka romsk organisering och en fortsatt dialog med det romska föreningslivet bör ske för att diskutera formerna för detta.

Tillsätt en sanningskommission för romer

Romer har under lång tid varit utsatta för omfattande diskriminering. De har tidvis förbjudits komma in i Sverige, tvångssteriliserats eller nekats fast bostad. Romska barn fick rätt att gå i svensk skola så sent som på 1960-talet. Än idag utsätts romer för diskriminering och antiziganism vilket gör att en del romer döljer sin romska identitet och sitt språk på grund av fördomar och negativa attityder, bland annat i kontakten med olika offentliga verksamheter. Det svenska majoritetssamhällets agerande gentemot romer är en del av den exkludering som romer utsatts för också i övriga Europa. Många romer lever fortfarande i utanförskap och det finns en stor förtroendeklyfta mellan många romer och samhällets institutioner.

Det är hög tid att Sverige gör upp med den historiska behandlingen av romer och ser till hur Sverige bättre kan efterleva den nationella minoritetens rättigheter nu och i framtiden. I mars 2014 presenterade regeringen en vitbok om de övergrepp och kränkningar som drabbade romer under 1900-talet. I vitboken konstaterar regeringen att det i stor utsträckning saknas kunskap om romers villkor i Sverige ur ett historiskt perspektiv, även om det finns en hel del källmaterial. Vidare har alla förhållanden och särbehandlande åtgärder som materialet synliggjort inte varit möjliga att beskriva. Regeringen understryker att vitboken inte ger några slutgiltiga svar eller någon fullständig kunskap. Även Kommissionen mot antiziganism, som på regeringens uppdrag tog fram förslag för att motarbeta antiziganism i Sverige, konstaterade i sitt slutbetänkande (SOU 2016:44) att det saknas styrning och kontinuitet både i politiken och i initiativ från andra aktörer.

Enligt det nordiska forskarnätverket Romers och resandes historia i Norden (RORHIN) bör vitboken kompletteras med en oberoende sanningskommission som kan

ge romer och resande upprättelse och återställa förtroendet för myndigheterna. Ett sådant arbete bör också omfatta förslag på åtgärder för att minska välfärdsgap mellan minoritet och majoritetsbefolkning.

Miljöpartiet står bakom detta förslag. En sanningskommission kan sammanställa och beskriva historiska övergrepp och oförrätter samt verka för att belysa, förebygga och bekämpa nutida diskriminering av gruppen. Upprättelse, ansvarsutkrävande och romers egna delaktighet och inflytande bör stå i förgrunden för ett sådant arbete.

Bekämpa antiziganism och diskriminering

Situationen för romers mänskliga rättigheter är allvarlig. Antiziganismen påverkar många romers möjligheter att vara en del av befintliga strukturer och diskrimineringen påverkar romers tillgång till bostad, utbildning, arbetsmarknad, socialtjänst och hälso- och sjukvård. Situationen synliggör att de åtgärder som hittills har vidtagits inte har varit tillräckliga för att komma till rätta med den diskriminering och de kränkningar som alltfjämt drabbar romer. Det visar sig inte minst i det förhållandet att romers anmälningar om hatbrott och diskriminering tillåts passera obemärkta och att det påfallande ofta finns en oförståelse inför allvaret i de omfattande kränkningar som romer utsätts för.

Det sker en utveckling som pekar på att det idag finns en större insikt om och ett erkännande av antiziganismens påverkan på romers tillgång till sina mänskliga rättigheter. Erkännandet måste dock avspeglas i åtgärder som bidrar till att kränkningarna upphör. Majoritetssamhället måste tydligt ta avstånd från och ansvar för den antiziganism som romer utsätts för. Miljöpartiet vill att romers historia synliggörs i högre utsträckning. Vi vill också att Diskrimineringsombudsmannen i högre utsträckning utreder anmälningar om diskriminering och att dessa också prövas i domstol. I det sammanhanget kan även diskuteras aktivt arbete som utbildningar och information i rättighetsfrågor, som en fortsättning på det arbete som bedrevs i början av 2000-talet. Även anmälningar till polisen om hatbrott bör i högre utsträckning kunna utredas och lagföras.

Inrätta ett romskt centrum

Kommissionen mot antiziganism föreslog i sitt slutbetänkande (SOU 2016:44) att ett nationellt center för romska frågor borde inrättas. Regeringen tillsatte en utredning som föreslog att det skulle inrättas en organisation/myndighet för romska frågor. Den skulle

bland annat kunna initiera, främja och stödja åtgärder för att öka minoriteten romers egenmakt och inflytande med särskilt fokus på kvinnor och barn samt bidra till den fortsatta utvecklingen av det romska civilsamhället. Utredningen föreslog också att det återkommande ska anordnas landsomfattande sammankomster där minoriteten romers organisationer, aktivister och andra sakkunniga från och företrädare för minoriteten kan mötas och diskutera för minoriteten viktiga frågor.

Miljöpartiet anser att det skulle vara värdefullt att samla arbetet med romska frågor vid en myndighet eller ett nationellt center. Detta kan tänkas vara särskilt angeläget för att arbetet med regeringens strategi för romsk inkludering ska ha önskad effekt. Erfarenheter från Finland som haft en delegation för romska ärenden i närmare 60 år kan tjäna som underlag och förebild.

Jan Riise (MP)

Mats Berghund (MP)

Annika Hirvonen (MP)

Ulrika Westerlund (MP)

Camilla Hansén (MP)

Nils Seye Larsen (MP)

Janine Alm Ericson (MP)